

اداره کل آموزش و پرورش استان آذربایجان شرقی
معاونت آموزش متوسطه استان
اداره تکنولوژی، گروه‌های آموزشی و بررسی محتوا

وبینار استانی

گروه درسه علوم اجتماعه و سواد رسانه‌ای دوره دوم متوسطه نظری
استان آذربایجان شرقی برگزار می‌کند:

سنجش و ارزشیابی دروس علوم اجتماعه با محوریت طراحی سوالات مفهومی

مخاطبین: دبیران علوم اجتماعه و سواد رسانه‌ای استان آذربایجان شرقی

سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۲
روز برگزاری
شنبه ۲۷ آبان ماه
ساعت ۱۷ الی ۱۸:۳۰

مدرس: امین فنائه

[Http://185.53.143.153/azar](http://185.53.143.153/azar)

لینک ورود در بستر Adobe Connect

همکاران گرامی جهت دریافت گواهی حضور باید در فرمی که لینک آن در پایان جلسه اعلام خواهد شد، ثبت نام نمایید.

تیم طراحی و پشتیبانی: گروه فناوری آموزش
استان آذربایجان شرقی

<https://olom.tekmedu.ir/>

یادگیری جاده ای است بی انتها؛ هر قدمی که آموزش بر می دارد قدم بعدی، سنجش است تا حرکت در مسیر یادگیری جریان داشته باشد.

تعاریف

❖ **اندازه گیری:** فرایند بیان ویژگی ها و صفات اشیاء و افراد به صورت

عدد (نسبت دادن عدد به ویژگی ها) مانند بیان ویژگی منضبطی و زرنگی

دانش آموز با عدد ۲۰.

❖ **آزمون:** وسیله اندازه گیری ویژگی ها و صفات افراد مانند اندازه گیری

میزان یادگیری دانش آموزان به کمک طرح سوالات (مداد کاغذی -

عملکردی - شفاهی).

تعاریف

❖ **سنجش:** فرایند جمع آوری، ترکیب و تفسیر اطلاعات به منظور کمک به

تصمیم گیری های کلاسی (توصیف کامل عملکرد و وضعیت تحصیلی دانش

آموز به کمک ابزارها و تکنیک های آموزشی). (طراحی و اجرای آزمون ها).

❖ **ارزشیابی:** قضاوت در مورد ارزش عملکرد دانش آموز و تصمیم گیری

نهایی درباره نحوه ادامه فرایند آموزشی با اطلاع از میزان تحقق اهداف

مورد نظر.

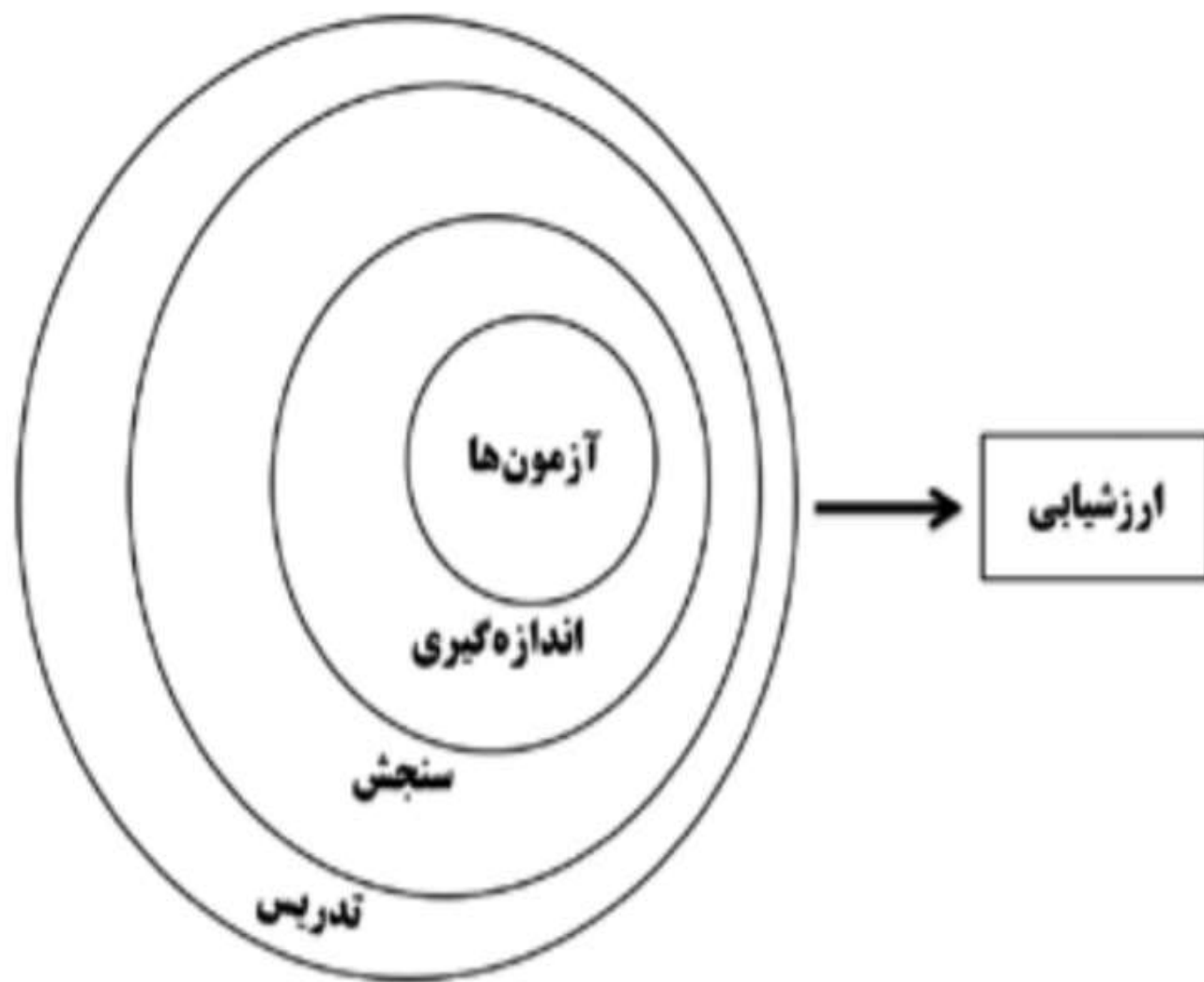
مقایسه

ارزشیابی

- محصولِ سنجش است.
- قضاوت است.
- افراد را رتبه بندی می کند.
- تعیین کننده ارزش و کیفیت عملکرد است.

سنجش

- قبل از ارزشیابی است.
- اطلاع رسانی است.
- نقاط ضعف و قوت را مشخص می کند.
- می تواند به صورت تشخیصی، تکوینی و تراکمی باشد.

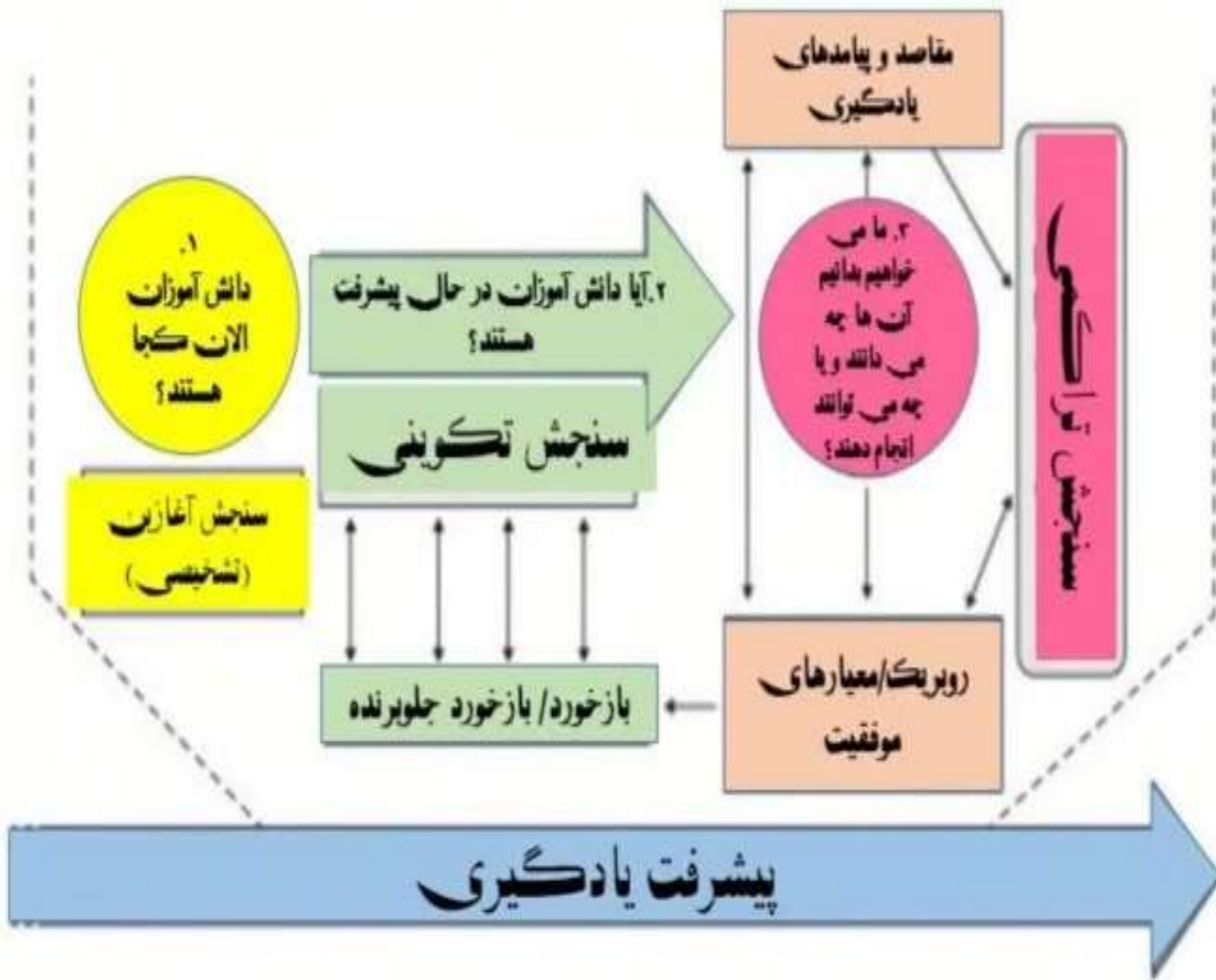
نمودار آمیختگی رابطه تدریس، سنجش، اندازه‌گیری، آزمون و ارزشیابی (براون، ۲۰۱۸)

مثال های کاربردی

- ✓ معلم سوالات کتبی (مداد کاغذی) مربوط به دروس یک و دو جامعه شناسی ۳ را جهت پاسخگویی در اختیار دانش آموزان قرار می دهد (آزمون)
- ✓ معلم برگه سوالات را تصحیح کرده و نمره هر یک از دانش آموزان که بیانگر میزان یادگیری آنهاست مشخص شده است (اندازه گیری)
- ✓ معلم علاوه بر آزمون مداد کاغذی قبلا از پرسش شفاهی، انجام فعالیت های کتاب (مشاهده)، ارائه تحقیق و بررسی کارپوشه های مربوط به این دو درس استفاده کرده است (سنجش)
- ✓ معلم براساس موارد فوق و اطلاعات جمع آوری شده، در مورد میزان تحقق اهداف آموزشی مورد نظر قضاوت و تصمیم گیری می کند که دروس قبلی را مرور و بررسی کند یا درس جدید تدریس شود (ارزشیابی)

انواع سنجش

فرآیند سنجش - آموزش

سنجش آغازین

آزمون جایابی یا پیش آزمون:
آیا فراگیران مطالبی از درس
تازه را از پیش می دانند؟

بله

یادگیرندگان را با توجه به
میزان اطلاعاتشان گروه بندی
کرده و سطح آنها را ارتقاء
دهید.

نه

آموزش خود را
شروع کنید.

آزمون آمادگی یا رفتارهای ورودی:
آیا فراگیران پیش نیازهای درس
تازه را آموخته اند؟

بله

برای افزایش آمادگی،
آموزش و تمرین بدهید.

نه

مقایسه

سنجش تراکمی

- سنجش از یادگیری
- بعد از آموزش رخ می دهد.
- بازخورد ارزیابانه
- دوره ای
- تاثیر محدود بر یادگیری
- هدف: تعیین میزان تسلط یا شایستگی
- دانش آموزان براساس اهداف یادگیری

سنجش تکوینی

- سنجش برای یادگیری
- در حین آموزش رخ می دهد.
- بازخورد توصیفی
- مداوم
- تاثیر زیاد بر یادگیری
- هدف: راهنمای آموزش و بهبود
- یادگیری و عملکرد دانش آموزان

سوالات مفهومی

❖ **تعریف:** سوالات مفهومی به سوالاتی گفته می شود که میزان فهم و درک فراگیران از مطالب آموزشی را مورد اندازه گیری قرار می دهد به عبارت دیگر این نوع سوالات در پی اندازه گیری سطوح بالای یادگیری یا فرادانشی (فهمیدن، به کار بستن، تحلیل کردن، ارزشیابی کردن و آفریدن) است. در این نوع سوالات، مطالب کتاب عیناً بازخوانی نمی شود.

تدریس مفهومی قبل از سنجش مفهومی

- ✓ آشنایی کامل با حیطه ها و سطوح یادگیری
- ✓ طراحی و ترسیم نقشه مفهومی هر درس
- ✓ کشف و استخراج درست و دقیق مفهوم و اهداف اصلی درس
- ✓ تشخیص و بیان ارتباط بین موضوعات، مفاهیم، پاراگراف ها، جملات، تصاویر
- ✓ کشف منطق و دلیل پشت هر سطر و پاراگراف
- ✓ تاکید بر کلمات کلیدی درس و بیان معنا و مفهوم آنها
- ✓ استفاده زیاد از مثال های مرتبط با موضوع و مفاهیم درس
- ✓ توجه به فعالیت ها، تمرین ها و پرسش های درس
- ✓ دسته بندی موضوعات و مطالب درس و بیان تفاوت ها و تشابه های آنها
- ✓ درگیر کردن و مشارکت دادن دانش آموزان در فرایند تدریس
- ✓ ضرورت توجه به انجام انواع سنجش ها و آزمون ها به ویژه سنجش تکوینی، پرسش شفاهی و آزمون های نهایی

سطوح یادگیری حوزه شناختی

حیطه دانش

□ **تعریف** : شامل یادآوری و باز خوانی اصطلاحات، امور جزئی و کلی ، روشها و فرایندها ، الگوها ، نظریه ها و موقعیت ها است.

□ **فعل های رفتاری**: نام ببرد، تعریف کند، تکرار کند، بنویسد، ذکر کند و ...

□ **نمونه سوال** :

۱- ساختار اجتماعی را تعریف کنید.

۲- علوم اجتماعی، کنش های اجتماعی و پیامدهای آن یعنی را مطالعه می کند.

۳- ابن خلدون با استفاده از تجربه های تاریخی جوامع پیرامون خود، از عصبیت به عنوان چه چیزی یاد می کند؟

۴- کدام یک از مثال های زیر به « عقل انتقادی » اشاره دارد؟

(الف) شناخت اصل انقباض و انبساط فلزات در علوم طبیعی

(ب) فهم معنای برخاستن یک فرد در جمع

(ج) شناسایی عوامل مهاجرت در جمعیت شناسی

(د) ارزیابی وضعیت ارزش های عدالت و آزادی در روابط انسانی

حیطه فهمیدن

- **تعریف :** توانایی کشف و بیان اندیشه ها، پیام ها و منظورهای اصلی و مستتر در یک اثر یا مطلب است که شامل ترجمه، تفسیر و بسط و تعمیم اطلاعات است.
- **فعل های رفتاری:** مثال می زند، حل می کند، ترجمه می کند، توضیح می دهد، بسط می دهد، تخمین می زند، تعمیم می دهد، بازنویسی می کند، پیش بینی می کند، دلیل می آورد، مقایسه می کند، طبقه بندی می کند و...
- **نمونه سوال :**

- ۱- علوم طبیعی درباره فرصت ها و محدودیت های فناوری به انسان آگاهی می دهد. صحیح غلط
- ۲- تاکید بر آگاهی و در زندگی اجتماعی انسان، مسیر را برای روی آوردن به جامعه شناسی تفسیری هموار ساخت.
- ۳- چرا علم پزشکی با آن که درباره انسان بحث می کند، جزء علوم انسانی نیست؟
- ۴- نگاه فارابی به «علم» در مدینه فاضله و مدینه جاهله را با یکدیگر مقایسه کنید.

حیطه به کار بردن

□ **تعریف :** توانایی کاربرد اندیشه ها و مفاهیم انتزاعی مثل قواعد، اصول و روش های علمی در موقعیت های عینی و عملی است.

□ **فعل های رفتاری:** محاسبه می کند، تغییر می دهد، نمایش می دهد، کشف می کند، اندازه گیری می کند، پیدا می کند، اصلاح می کند، کنترل می کند، نمودار یا شکل رسم می کند، آزمایش می کند، تصحیح می کند. شبیه سازی می کند و ...

□ **نمونه سوال :**

- ۱- هنر آشنایی زدایی چه نقش و کاربردی می تواند در زندگی روزمره ما داشته باشد دو مثال بزنید.
- ۲- در متن زیر یک «نابرابری طبیعی» و یک «تفاوت اسمی» پیدا کنید.
«در نظام آپارتاید، تفکیک نژادی در اماکن عمومی، ایستگاه ها، ورزشگاه ها و ... اجرا می شد. به طور مثال افراد سیاه پوست مجبور بودند از بیمارستان غیر اروپایی ها استفاده کنند و علی رغم توانایی جسمی و ذهنی، در دستیابی به ثروت، تحصیلات و قدرت سیاسی با موانع فراوانی روبه رو بودند.»

حیطه تحلیل کردن

□ **تعریف:** تجزیه و خرد کردن مطالب به اجزاء و عناصر تشکیل دهنده، کشف و شناخت این عناصر و روابط میان این عناصر از طریق بررسی چگونگی ترکیب و تشکیل آنهاست.

□ **فعل های رفتاری:** به اجزاء تقسیم می کند، با نمودار نشان می دهد، تحلیل می کند، تفکیک می کند، طبقه بندی می کند، مقایسه می کند و...

□ **نمونه سوال:**

۱- براساس مطالعات تبیینی و تفسیری، عوامل موثر بر اعتیاد جوانان و نوجوانان به بازی های رایانه ای را تحلیل کنید.

۲- در کدام گزینه، تمام ویژگی های اشاره شده به مدل عدالت اجتماعی مربوط است؟
الف) ضروری دانستن رقابت - ایجاد بیمه های اجتماعی برای اقشار کم درآمد - مخالفت با مالکیت خصوصی
ب) لغو نشدن مالکیت خصوصی - گرفتن مالیات از ثروتمندان - تامین نیازهای ضروری مردم توسط دولت
ج) عادلانه بودن نابرابری اجتماعی - طرح خانه سازی عمومی - موافقت با رها سازی مطلق
د) دخالت همه جانبه دولت - طبیعی دانستن قشربندی - اهمیت عدالت اقتصادی

حیطه ارزشیابی

□ **تعریف :** عبارت است از قضاوت مبتنی بر هدف و منظوری خاص در باره ارزش ها، عقاید، کارها، راه حلها، روشها، مواد و...

□ **فعل های رفتاری:** ارزیابی می کند، مقایسه می کند، نتیجه گیری می کند، انتقاد می کند، ربط می دهد، قضاوت می کند، داوری می کند، اثبات می کند و...

□ **نمونه سوال :**

- ۱- دیدگاه طرفداران قشربندی اجتماعی را مورد نقد و ارزیابی قرار دهید.
- ۲- علم مدنی فارابی را چگونه ارزیابی می کنید؟
- ۳- اندیشه اجتماعی فارابی و ابن خلدون را مقایسه کنید.
- ۴- با ذکر سه دلیل اثبات کنید که وجود علم فقه در جامعه اسلامی ضرورت دارد.

حیطه آفریدن

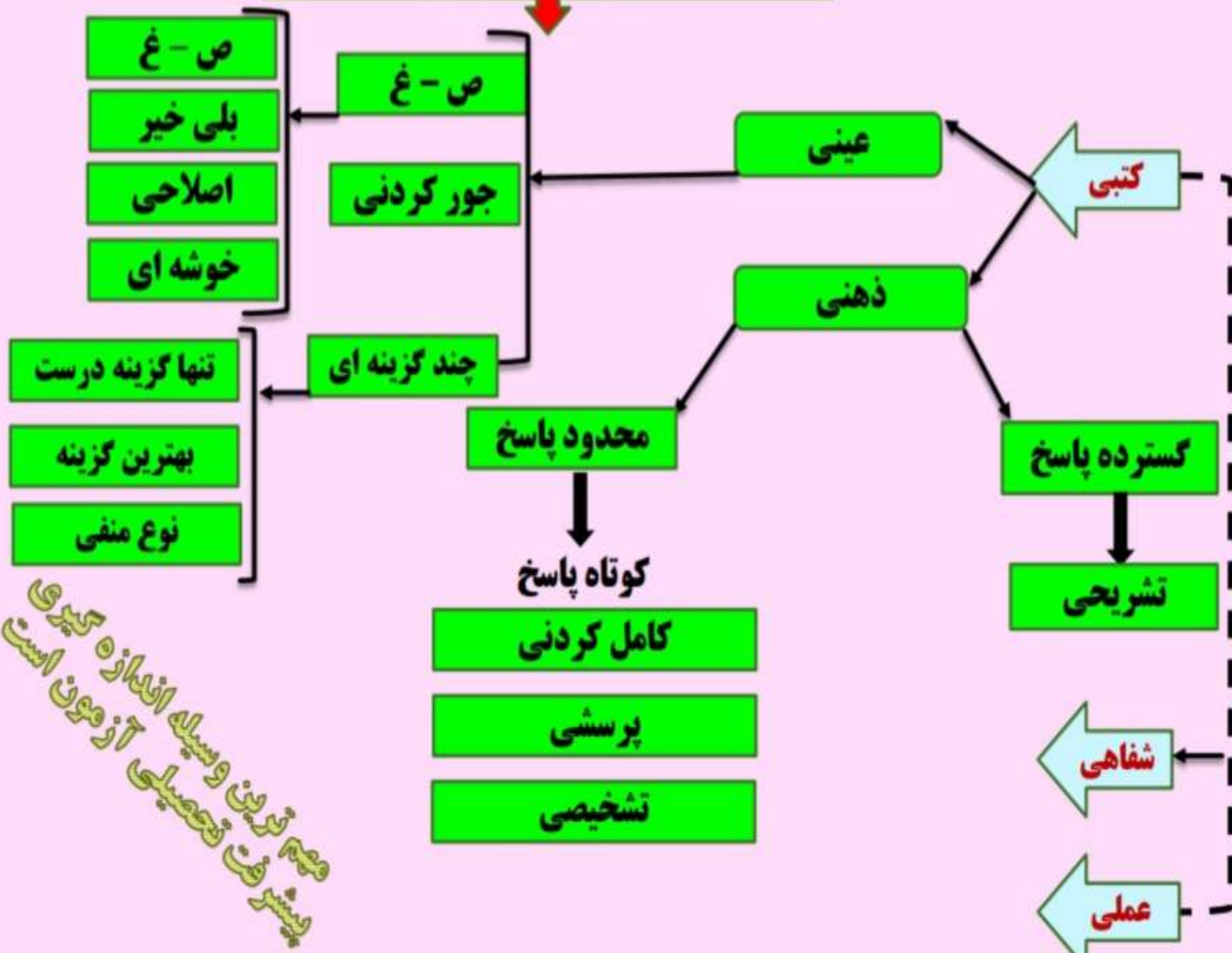
□ **تعریف:** عبارت است از سازماندهی و ترکیب عناصر برای خلق و تولید ایده و محصول جدید.

□ **فعل های رفتاری:** ایجاد می کند، می آفریند، خلاصه می کند، تولید می کند، نمایش می دهد، بازنویسی می کند، می سراید، طبقه بندی می کند، راهکار ارائه می دهد و ...

□ **نمونه سوال:**

- ۱- با توجه به مفهوم ساختار اجتماعی، چارت سازمانی مدرسه خود را رسم کنید.
- ۲- با توجه به آشنایی با موضوعات علوم به نظر شما دانش های روان شناسی، اخلاق، مردم شناسی، تاریخ، شیمی و فیزیک را چگونه می توان طبقه بندی کرد؟
- ۳- راهکار اصلاحی و پیشنهادی شما برای کاهش نابرابری اجتماعی در کشور چیست؟
- ۴- به نظر شما هر کدام از دو مدل همانندسازی و تکثرگرا چگونه به منازعات هویتی دامن می زند و چگونه برای حل این منازعات اقدام می کنند؟

انواع آزمون

مهم ترین وسیله اندازه گیری بیشتر فن تحصیلی آزمون است

انواع آزمون های صحیح – غلط (تعریف و مثال)

الف) صحیح – غلط: یک جمله خبری داده می شود و آزمون شونده باید درست یا غلط بودن آن را تعیین کند. مثال:

پیش بینی در علوم اجتماعی به سبب آگاهانه و ارادی بودن کنش های اجتماعی، پیچیده تر از علوم طبیعی است. صحیح غلط

ب) بله – خیر: یک جمله استفهامی داده می شود که باید جواب بله یا خیر مشخص شود. مثال:

آیا نظام آموزشی از ابزارهای قدرت نرم است؟ بله خیر

انواع آزمون های صحیح – غلط (تعریف و مثال)

ج) اصلاحی: جمله ای داده می شود که در آن غلطی وجود دارد، آزمون شونده باید غلط را تشخیص دهد و درست آن را بنویسد. مثال:
فرهنگ اساطیری فرهنگی است که عقاید و ارزش های آن مربوط به همین جهان است. پاسخ: غلط. اصلاح: فرهنگ سکولار.

د) خوشه ای: تنه سوال به صورت یک جمله ناتمام نوشته می شود و به دنبال آن تعدادی جواب قرار می گیرد که آزمون شونده باید صحیح یا غلط بودن هر یک از جواب های پیشنهادی را مشخص کند. مثال:
فواید علوم انسانی و اجتماعی عبارت است از :
انتقاد از کنش های ناپسند و ظالمانه انسان ها
رها سازی انسان از محدودیت های طبیعت
نشان دادن شیوه صحیح استفاده از طبیعت

☐	ص	☐	غ
☐	ص	☐	غ
☐	ص	☐	غ

قواعد تهیه سوالات صحیح - غلط

- ۱- در هر سوال بیشتر از یک موضوع یا هدف آموزشی قرار نگیرد.
- ۲- طول سوال های صحیح و سوال های غلط یکسان باشد.
- ۳- سوال های صحیح غلط عیناً جمله های کتاب نباشد.
- ۴- از به کاربردن کلمات راهنمای پاسخ مثل همه ، بعضی وقت ها ، غالباً ، هرگز و از این قبیل پرهیز شود .
- ۵- سوال هایی طرح شود که درست یا غلط بودن آنها قابل دفاع باشد.
- ۶- از جمله های پیچیده و چند قسمتی استفاده نشود.
- ۷- تعداد سوال های غلط بیشتر از تعداد سوال های صحیح باشد.

انواع آزمون های جور کردنی (تعریف و مثال)

الف) ساده: در این نوع آزمون هر یک از عبارات های ستون سمت راست فقط با یکی از مفاهیم ستون سمت چپ مرتبط است. مثال:

الف) آداب و رسوم عروسی اقوام مختلف	۱- فرهنگ واقعی
ب) آن بخش از فرهنگ که مردم به آن عمل می کنند.	۲- فرهنگ حق
ج) آن بخش از فرهنگ که از نظر علمی صحیح و مطابق با فطرت انسان باشد.	۳- خرده فرهنگ موافق
	۴- فرهنگ آرمانی

ب) رده بندی: در این نوع آزمون هر یک از مفاهیم ستون سمت راست با بیش از یک مورد از موارد سمت چپ مرتبط است. مثال:

الف) اکتسابی	۱- راستگو
ب) انتسابی	۲- گندمگون
	۳- متولد هشتم آبان ۸۱
	۴- دانش آموز
	۵- اثر انگشت

قواعد تهیه سوالات جورکردنی

- ۱- در هر سوال یک موضوع یا هدف آموزشی قرار گیرد.
- ۲- پرسش ها و پاسخ های متجانس و همگون انتخاب شود.
- ۳- تعداد پاسخ ها از تعداد سوال ها بیشتر باشد..
- ۴- طول فهرست های پرسش و پاسخ، کوتاه انتخاب شود و مطالب کمتری در هریک از پاسخ ها قرار گیرد.
- ۵- همه پرسش ها و پاسخ های یک سوال در یک صفحه باشد.
- ۶- در صورتی که پرسش ها با شماره باشد، پاسخ ها باید با حروف مشخص شود.
- ۷- هریک از پاسخ ها باید برای تمام پرسش های یک سوال، درست جلوه کند.

انواع آزمون های چند گزینه ای (تعریف و مثال)

الف) تنها گزینه درست: در این نوع آزمون سوال فقط یک پاسخ صحیح دارد. مثال:
الف) در کدام مدینه فارابی، آرمان ها، ارزش ها و امور غیر عقلانی، آرمان ها و ارزش های عقلانی معرفی می شوند؟

۱- مدینه جاهله ۲- مدینه فاضله ۳- مدینه فاسقه ۴- مدینه ضاله

ب) بهترین گزینه: در این نوع آزمون همه گزینه ها درست هستند اما یکی از آنها از همه درست تر است. مثال:

ب) علوم ابزاری عبارت است از ...

۱- علمی که ابزار تسلط انسان بر طبیعت اند

۲- علمی که ابزار رهاسازی انسان از محدودیت های طبیعی اند

۳- علمی که ابزار تسلط انسان بر طبیعت و ابزار رهاسازی انسان از محدودیت های طبیعی اند

۴- علوم طبیعی که ابزار تسلط انسان بر طبیعت و ابزار رهاسازی انسان از محدودیت های طبیعی اند

قواعد تهیه سوالات چند گزینه ای

- ۱- صورت سوال ساده، قابل فهم و گویا باشد.
- ۲- گزینه های انحرافی باید متجانس و همگون با سوال و پاسخ اصلی انتخاب شود.
- ۳- از تکرار مطالب در گزینه ها خودداری شود.
- ۴- گزینه های هر سوال طوری نوشته شود که از نظر دستوری و جمله بندی به نحو درست مکمل متن سوال باشند.
- ۵- پرسش و همه گزینه های مربوط به آن در یک صفحه باشد.
- ۶- در سوالات منفی، کلمه های منفی را برجسته کنید.
- ۷- از نوشتن سوالاتی که هم متن سوال و هم گزینه ها منفی است خودداری شود.
- ۸- از کاربرد عبارت های « هر سه گزینه یا هیچ یک از گزینه ها » خودداری شود.
- ۹- طول و اندازه گزینه درست، متفاوت از سایر گزینه ها نباشد.

انواع آزمون های محدود پاسخ (تعریف و مثال)

الف) سوالی: متن آنها به صورت پرسشی تهیه می شود و پاسخ این دسته از سوال ها می تواند از یک کلمه یا یک عدد تا یک جمله کوتاه باشد. مثال:

۱- جامعه شناسان از کدام نوع سلطه به هژمونی تعبیر می کنند؟

۲- علت نابرابری های اجتماعی در دیدگاه جامعه شناسان چیست؟

ب) کامل کردنی: به صورت یک جمله ناقص نوشته می شود که در آن یک یا بیش از یک جای خالی وجود دارد که باید آزمون شوند عبارات های موردنظر را بنویسد.

مثال: ماکس وبر از سلطه نظمی که گویا هدفی جدا از انسان ها و نیازهای واقعی آنها دارد به تعبیر می کند.

ج) تشخیصی یا تداعی: تنه سوال به صورت یک جمله امری یا پرسشی است و آزمون شوند با دیدن قسمتی از سوال، پاسخ آن را به خاطر می آورد. مثال:

هر عبارت به کدام یک از انواع مدینه های فارابی اشاره دارد؟

الف) جامعه ای که در اثر انحراف عملی از مدینه فاضله شکل می گیرد:

ب) آرمان ها و امور غیر عقلانی، آرمان ها و ارزش های عقلانی معرفی می شوند:

قواعد تهیه آزمون های محدود پاسخ (کوتاه پاسخ)

- ✓ موضوع مهم مطرح شود.
- ✓ پاسخ محدود و مشخصی نیاز باشد.
- ✓ صورت سوال عین جمله کتاب نباشد.
- ✓ در نوع کامل کردنی، عبارت های مهم حذف شود.
- ✓ تعداد زیادی جای خالی در نظر گرفته نشود.
- ✓ از به کار بردن عبارتی که جواب را مشخص می کند پرهیز شود.
- ✓ بهتر است جای خالی در پایان جمله باشد.

قواعد طراحی آزمون های گسترده پاسخ (تشریحی)

- ✓ هر سوال به یک هدف آموزشی مربوط باشد.
- ✓ بهتر است سطوح بالای یادگیری (تحلیل، ارزیابی، آفریدن) مد نظر قرار گیرد.
- ✓ صورت سوال بدون ابهام و کلی گویی و به صورت شفاف نوشته شود.
- ✓ به جای کلمات چه کسی، چه وقت، کجا از کلمات چرا، چگونه و به چه دلیل استفاده شود.

نکات مورد توجه در طراحی آزمون کتبی

- ✓ در سربرگ آزمون، اطلاعات ضروری و مورد نیاز نوشته شود (نام و نام خانوادگی، نام مدرسه، نام آزمون، تاریخ و مدت زمان آزمون، تعداد صفحات آزمون)
- ✓ در طراحی سوالات املای کلمات و علائم نگارشی به درستی رعایت شود.
- ✓ به منظور ایجاد جذابیت، در طراحی سوالات، ابتکار و خلاقیت به کار گرفته شود
مثل استفاده از جدول، نمودار، تصویر و ...
- ✓ کلمات و اعداد منفی، مشخص و برجسته شود.
- ✓ زمان پاسخ گویی با سرعت نگارش دانش آموزان و محتوای پاسخ تناسب داشته باشد.
- ✓ سطوح مختلف یادگیری و ارزشیابی مد نظر قرار بگیرد.
- ✓ نمرات در نظر گرفته شده متناسب با پاسخ ها باشد.

قواعد تصحیح برگه سوالات

- ✓ پاسخ ها سوال به سوال تصحیح شود نه برگه برگه.
- ✓ هنگام تصحیح به نام دانش آموز توجه نشود.
- ✓ تمام پاسخ ها در یک نشست و بدون وقفه زمانی تصحیح شود.
- ✓ اشتباهات دانش آموزان روی برگه تصحیح شود.
- ✓ در سوالات تشریحی، پاسخ ها تنها براساس هدف مورد نظر سوال تصحیح شود.

